

De quan Joan Salvat-Papasseit escrivia per a la “Mainada”

Sebastià Bennasar

© Il·lustració de Maria Espluga

Que Joan Salvat-Papasseit és un dels nostres poetes més importants no ho posa en dubte ningú. Malgrat haver mort a trenta anys (1894-1924) la seva mitja dotzena de llibres de poesia —cinc en vida i un de pòstum— són un dels llegats més imprescindibles, innovadors i trencadors de la nostra literatura, àmpliament divulgats, antologats i fins i tot musicats, especialment de la dècada dels seixanta cap endavant. Amb motiu del centenari de la seva mort, l'any passat, se'n van publicar dues obres poètiques completes, alguns dels seus escrits assagístics avantguardistes i obreristes i se n'han fet nombrosos muntatges i espectacles. Entre els nombrosos materials recuperats, n'hi ha un d'especialment important, perquè l'obra infantil de Salvat-Papasseit és escassa i força desconeguda, però l'editorial el Cep i la Nansa l'ha recuperada en una edició de Pere Martí i Bertran i amb il·lustracions de Maria Espluga (amb el títol *Joan Salvat-Papasseit. Obra literària infantil*).

El curador de l'edició ens explica que els llibres per a adults de Salvat-Papasseit s'han publicat moltes vegades i estudiat a bastament: “No passa pas igual amb l'obra infantil del poeta barceloní, que no podem pas qualificar de desconeguda, però sí que podem dir que ha estat molt poc estudiada i ben poc divulgada, i que els pocs estudis i les poques edicions que se n'han fet sovint contenen errors diversos. Recuperar l'obra infantil original tal com es va publicar en vida del poeta i mirar de desfer els malentesos que l'han acompanyada és l'objectiu d'aquesta edició.”

Per entendre el context de la publicació de l'obra per a canalla de Salvat-Papasseit, primer ens cal fer una ullada a la situació de la literatura infantil i juvenil a casa nostra a la seva època. D'ençà que va irrompre de manera fulgurant, la figura de Josep Maria Folch i Torres (1880-1950) s'havia imposat com el gran nom d'aquest gènere al país, amb èxits esclatants, com ara *Les aventures d'en Massagran*, del 1910, que es va publicar a la revista Patufet, creada el 1904, i que era la més popular de tota la que s'adreçava a les criatures a l'època. La publicació havia nascut al caliu del gran desenvolupament de la premsa periòdica que es va viure a Catalunya dels anys 1880 i fins a la guerra del 1936-1939, en el que es considera el gran moment d'eclosió d'aquest gènere a casa nostra, amb diaris de totes les tendències, setmanaris i publicacions especialitzades.

Però què passava a principi dels anys vint? Doncs que la revista Patufet no acabava de fer el pes a una determinada intel·lectualitat. Pere Martí ho explica així: "La més pròxima al Noucentisme, la més urbana, la més oberta a Europa, ja que la considerava excessivament ruralista, popular i localista." I quina va ser una de les reaccions lògiques? Crear un altre producte per a infants malgrat que l'èxit de Patufet era innegable. És així com neix la Mainada el 10 de juny de 1921. La dictadura de Primo de Rivera la va tancar el novembre del 1923, però a les seves pàgines es publicaren col·laboracions del més granat de la intel·lectualitat de l'època: Josep Carner, Carles Riba, Antoni Rovira i Virgili, Marià Manent, Clementina Arderiu i Lola Anglada, entre més noms, hi apareixen com a autors en el primer número.

Pere Martí explica: "Es tracta d'una revista infantil d'arrels clarament catalanistes, catòliques i noucentistes pensada per a la formació i entreteniment dels infants i joves de Catalunya, que es veuen com el futur del país. 'El nostre objectiu principal i primordial és fer catalans bons', diu un fullet propagandístic de la revista. En són les ànimes Avel·lí Artís i Balaguer (1881-1954) i Joan Laguia i Lliteras (1890-1937) i compten amb una colla de col·laboradors ben significatius i amb uns mitjans certament importants per l'època."

Així doncs, és en el marc de competència aferrissada entre totes dues publicacions infantils que hem de situar les col·laboracions de Salvat-Papasseit a la Mainada. Van ser sobretot de dues menes. D'una banda, trobem un conjunt de dinou proses poètiques breus que es van publicar en cinc lliuraments diferents, i dos poemes. Les proses van dur de títol genèric "Els nens de la meva escala" i expliquen anècdotes d'infants de menys de sis anys que suposadament són veïns del poeta.

Pere Martí ens explica que en la majoria de les proses les protagonitza la Salometa, la filla del poeta, "una nena menuda, menuda, però com l'argentviu de bellugadissa i gosada". En unes altres proses, tot i que en alguna també hi pot aparèixer la Salometa, els protagonistes són l'August, "un nen de cinc anys que viu al tercer pis"; en Lluís, "un nen que se sortirà amb la seva sempre que s'ho proposi"; en Ricarditu, el fill de la portera, que són de Múrcia, "bona gent, això sí", i que més endavant esdevé Ricardet, "a qui anomenarem des d'ara amb aquest nom, perquè si el volem nostre és per lo espavilat"; en Miquelet, "un nen tan colrat i tan ros de cabell que sembla un bacinet de la nostra bandera"; la Montserrat i en Jordi, del quart pis, que han tingut un

germanet, i l'Anna Maria, que "té quatre anys i és una nena mimada, mimada, amb totes les joguines d'aquest món i un bé de Déu de vestidets i de sabatetes que sembla una reineta".

Val la pena assenyalar que el poeta no deixa passar l'oportunitat d'escolar-hi el seu ideari polític nacional, com podem veure en aquest fragment: "Quan ha entrat la Salometa, ja hi havia qui sap les visites. En Ricardet, l'August, en Lluís, l'Anna Maria, en Miquelet i una nena castellana, si fa no fa com la Salometa, però a qui la nostra no entén, perquè a vint-i-nou mesos no hi ha cap català que entengui l'espanyol." Per això és possible aquest diàleg: "*Sientes, el nene, cómo llora? —Què dius?... tonta!*" Això sí, quan els textos de Joan Salvat-Papasseit es varen publicar en forma d'àlbum durant la dictadura de Primo de Rivera la censura va fer-ne de les seves i ho va canviar per a "perquè a vint-i-nou mesos no hi ha cap nena que entengui una altra llengua que la de la mareta", com ens explica el curador, que diu que és clar que Salvat-Papasseit no hi va poder donar el vist-i-plau, ja que s'havia mort un parell d'anys abans. I també és clar que es va considerar que la nova distribució de les proses i els canvis al text eren originals, tal com ho havia escrit Salvat-Papasseit, atès que totes les publicacions posteriors, tant les adreçades a infants com a adults, els han mantinguts. "La raó fonamental, diria jo, és que cap dels recopiladors posteriors va anar a les fonts, és a dir, a la Mainada."

I essencialment això ha fet Martí: anar a la font original, buidar la revista per trobar els texts del poeta i oferir-los en aquesta edició que, juntament amb l'epíleg i les il·lustracions de Maria Espluga, fixa definitivament una de les parts més desconegudes de la literatura d'un dels nostres clàssics més estimats.

Sebastià Bennasar

Publicat a Vilaweb, 20 gener 2025

Coberta del llibre publicat
a El Cep i la Nansa